

COMPARISON OF THE MORAVIAN WARM-BLOODED HORSE AND RELATED BREEDS' BODY CONFORMATION

POROVNANIE TELESNEJ STAVBY MORAVSKÉHO TEPLOKRVNÍKA A PRÍBUZNÝCH PLEMIEN

Šamková J., Jiskrová I., Misař D.

Ústav chovu hospodárskych zvierat, Agronomická fakulta, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno, Česká republika.

E-mail: samkova@pobox.sk

ABSTRACT

We measured 7 body parts and calculated 6 body indices of 43 Moravian warm-blooded mares, 19 Sarvar mares and 19 Furioso mares to analyse the effect of the country of origin (Czech Republic, Germany, Slovakia), age (4 groups) and pedigree or breed of the father (7 groups). The characters were analysed using the GLM method (SAS). Significant or highly significant differences were discovered among the related breeds, with the exception of the length of the neck and circumference of shank. The highest values were discovered in the Slovakian Furioso and the lowest in the Sarvar horse, with the exception of the length of the body and the index of the body size where it was the other way round. The Moravian warm-blooded horse showed mean values. It is the least robust horse. Based on linear description we reached the conclusion that in terms of the exterior the population of the Sarvar horse is the most balanced.

Keywords: Moravian warm-blooded horse, Sarvar horse, Furioso, body conformation

ABSTRAKT

U 43 kobýl moravského teplokrvníka, 19 kobýl šarvarského koňa a 19 kobýl Furiosa bolo zmeraných 7 telesných mier a vypočítaných 6 telesných indexov za účelom analýzy vplyvu zeme pôvodu (Česká republika, Nemecko, Slovensko), veku (4 skupiny) a kmeňovej, prípadne plemennej príslušnosti otca (7 skupín). Znaky boli analyzované GLM metódou (SAS). Okrem hodnôt dĺžka krku a obvod holene vykazovali miery preukázne, príp. vysoko preukázne rozdiely medzi príbuznými plemenami. Najvyššie hodnoty boli namerané u slovenského Furiosa, najnižšie u šarvarského koňa. Výnimkou je dĺžka tela a index formátu tela, kde je to naopak. Moravský teplokrvník je nositeľom prostredných hodnôt vo všetkých

mierach. Je najmenej mohutný. Na základe lineárneho popisu sme došli k záveru, že populácia šarvarského koňa je v exteriéri najvyrovnanejšia.

Kľúčové slová: moravský teplokrvník, šarvarský kôň, Furioso, exteriér

ÚVOD

V polovici 19. storočia silnela snaha rakúsko-uhorských autorít chovu koní produkovať mohutnejšieho, rýchleho a konštitučne tvrdého teplokrvníka, odpovedajúceho predovšetkým potrebám vtedajších jazdeckých útvarov. Z potomstva plnokrvných plemenníkov, ktorí predávali typ a jazdecké schopnosti, tvorili kmene anglických polokrvníkov, nazvané po žrebcoch, ktoré ich založili (Misař, 2001). Tak vznikli kmene Furioso, North Star, Przedswit a ďalší. Rozšírili sa po celej rakúsko-uhorskej monarchii a dali základ plemenám moravský teplokrvník (Česká republika), Furioso (Slovensko), Furioso-North Star (Maďarsko, Rumunsko) a šarvarskému koňovi (Nemecko).

Šarvarský kôň dostal pomenovanie podľa maďarského mesta Sárvár, v roku 1945 však migroval do nemeckého Leutstettenu, kde sa chová dodnes i pod názvom leutštetenský kôň (Dünisch, 2004). V Nemecku je zaradený v Červenej listine, ktorú vedie Spoločnosť pre udržanie pôvodných a ohrozených domácich zvierat (GEH), do kategórie 1 – extrémne ohrozený. Predstavuje externú génovú rezervu plemena Furioso-North Star. Výmena chovných koní, obzvlášť žrebčov, s Maďarskom neustále prebieha.

Moravský teplokrvník vznikol na podklade polokrvných kmeňov Furioso, Przedswit a v menšej miere arabského kmeňa Shagya, angloarabského kmeňa Gidran, anglonormanského kmeňa Nonius a niektorých línií oldenburských (Jiskrová a kol., 2002). Populácia moravského teplokrvníka prechádza od roku 1992 regeneračným procesom. Jeho plemenitbu v súčasnosti vedie Svaz chovateľů moravského teplokrvníka, ktorý sa snaží získať štatút genetických rezerv pre toto plemeno.

Na Slovensku sa plemeno Furioso chová v žrebčine Motešice už od roku 1923 (Kovalčík, 1999). Pre motešický chov má historický význam nákup 24 anglických polokrvných kobýl kmeňa Furioso v rokoch 1932-1934 z maďarského žrebčína Sárvár (Mikuš a kol., 1993). Pri prechode frontu utrpel však tento plemenný materiál ťažké straty. V súčasnosti sa plemenitby zúčastňujú žrebci vlastného chovu, prípadne žrebci importovaní z Maďarska.

Výber podľa typu a exteriéru je už po stáročia jednou z foriem selekcie. Týmto spôsobom sa podporoval vznik a formovanie určitého plemena a súčasne sa tým ovplyvňovala

relatívna rovnorodosť určitej populácie (Flade a kol.,1990). Výber podľa typu a exteriéru je dôležitý i pri udržovacom šľachtení a regenerácii plemena.

Cieľom našej práce bolo posúdiť exteriér trojročných a starších kobýl na základe zvolených telesných mier, indexov a lineárneho popisu a tak zistiť rozdiely medzi týmito pôvodom príbuznými plemenami.

METODIKA

Porovnanie exteriéru na základe telesných mier, indexov a lineárneho popisu sme realizovali na súbore 43 chovných kobýl moravského teplokrvníka, 19 kobýl šarvarského koňa a 19 koní plemena Furioso. Ako zástupcov moravského teplokrvníka sme do databázi zaradili trojročné a staršie kobyly chované u súkromných majiteľov na Morave, súbor z Nemecka predstavovalo stádo chovných kobýl žrebčína Leutstetten a súbor zo Slovenska stádo chovných kobýl zo žrebčína Motešice.

A) Porovnanie exteriéru na základe telesných mier a indexov

Pracovali sme s nasledujúcimi údajmi:

1. Telesné miery:

- výška v kohútiku palicová, výška v chrbáte, výška v krížoch, šikmá dĺžka tela, dĺžka krku, obvod hrude, obvod holene.

2. Indexy telesnej stavby:

Index formátu tela = (šikmá dĺžka tela / výška v kohútiku palicová) x 100

Index kompaktnosti = (obvod hrude / šikmá dĺžka tela) x 100

Index kostnatosti = (obvod holene / výška v kohútiku palicová) x 100

Index mohutnosti = (obvod hrude / výška v kohútiku palicová) x 100

Index prestavanosti = (výška v krížoch / výška v kohútiku palicová) x 100

Index dĺžky krku = (dĺžka krku / výška v kohútiku palicová) x 100

Pri porovnávaní súborov sme zohľadnili tieto faktory (systematické efekty):

- 1) Pôvod:
 1. skupina – Slovensko, žrebčín Motešice (n = 19)
 2. skupina - Česká republika, zemský chov (n = 43)
 3. skupina – Nemecko, žrebčín Leutstetten (n = 19)
- 2) Vek koňa:
 1. skupina 3-4 ročné (n=16)
 2. skupina 5-8 ročné (n=22)
 3. skupina 9-14 ročné (n=26)
 4. skupina 15 ročné a staršie (n=17)

3) Kmeň, prípadne plemeno otca :

1. skupina - Furioso (n=27)
2. skupina - Przedswit (n=11)
3. skupina - A1/1 (n=13)
4. skupina - Šarvar (n=10)
5. skupina - predstavitelia rakúsko-uhorských kmeňov North Star (n=3),
Gidran (n=4), Catalin (n=2)
- 6.skupina - Shagya arab, prípadne český teplokrvník s geny shagya-araba (n=5)
- 7.skupina - Ostatní (n=6) – táto skupina zahrňuje 5 uznaných predstaviteľov plemena Furioso na Slovensku, pôvodovo sú 4 po plnokrvnom otcovi z matky po predstaviteľovi rakúsko-uhorských kmeňov, 1 Rif du Madon III po predstaviteľovi rovnakého mena plemena Selle Français z matky po Hugben II. Túto skupinu sme vytvorili pre presnejšiu analýzu vplyvu pôvodu na exteriér sledovaných koní. Posledným členom tejto skupiny je kôň Ermitáž trakénskeho pôvodu.

Zistené údaje sme štatisticky zhodnotili lineárnym modelom GLM matematicko-štatistickým programom SAS verzia 8.2.

Modelová rovnica:

$$Y_{ijkl} = \mu + Z_i + V_j + O_k + e_{ijkl}$$

Y_{ijkl} = nameraný údaj

μ = celkový priemer

Z_i = efekt i -tého zemi pôvodu (pevný efekt - 3 skupiny)

V_j = efekt j -tého vekovej skupiny (pevný efekt – 4 skupiny)

O_k = efekt k -tého kmeňa, prípadne plemena otca (pevný efekt – 7 skupín)

e_{ijkl} = rezíduum

B) Porovnanie exteriéru na základe lineárneho popisu

Pri porovnávaní exteriéru pomocou lineárneho popisu sme ako jediný faktor určili pôvod koní (Slovensko, Česká republika, Nemecko). V rámci lineárneho popisu sa hodnotili charakteristiky typ, rámec, ušľachtilosť hlavy, dĺžka a nasadenie krku, kohútik, dĺžka a pevnosť chrbátu a bedier, dĺžka a sklon zadku a lopatky, predné a zadné kopytá a spenky, šírka tela a zadku. Zamerali sme sa na percentuálne vyjadrenie najviac zastúpenej exteriérovej

charakteristiky v porovnávaných súboroch koní. Pri vyhodnocovaní údajov sme použili matematicko-štatistický program SAS verzia 8.2, PROC FREQ.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Metódou najmenších štvorcov (SAS; PROC GLM) sme porovnali stredné hodnoty vybraných telesných rozmerov a indexov u plemien moravský teplokrvník, Furioso a šarvarský kôň.

Pri pohľade na čísla z tab.1 vidíme, že predstaviteľky slovenského Furiosa chované v žrebčine Motešice sú najvyššie v kohútiku, chrbáte i bedrách a majú najväčší obvod hrude. V týchto mierach vykazujú v porovnaní s príbuznými plemenami moravský teplokrvník a šarvarský kôň štatisticky preukázne rozdiely, nepreukázny rozdiel je len v prípade výšky v kohútiku medzi slovenským Furiosom a šarvarským koňom. Preukázne rozdiely sme našli i v indexoch, ktoré úzko súvisia s nameranými mierami a to v indexe formátu tela, kompaktnosti a mohutnosti. Index formátu tela je u slovenského Furiosa najmenší, čo značí o najkratšom telesnom rámci. Vďaka veľkým hodnotám obvodu hrude a menším hodnotám dĺžky tela je index kompaktnosti najväčší a svedčí o kompaktnosti tohoto plemena. Index mohutnosti je najväčší kvôli vysokým nameraným hodnotám výšky v kohútiku a obvodu hrude. V plemennom štandarde Furiosa sú ako priemerné hodnoty základných mier uvedené tieto čísla – VKP-162 cm, OH-198 cm a Oho-21,2. Populácia kobýl chovaná v Motešiciach je mohutnejšia. To zodpovedá tvrdeniu Dušeka (1992), že plemenárska práca v Motešiciach je zameraná na produkciu dostatočne vysokých a mohutných koní s dobrou mechanikou pohybu a dobrým charakterom.

Moravský teplokrvník je dlhšieho telesného rámca, je menej mohutný a preto i menej kompaktný. Je nositeľom prostredných hodnôt vo všetkých mierach a indexoch okrem indexu mohutnosti, kde dosahuje najmenšiu hodnotu. Sledovaná populácia moravského teplokrvnika dosahovala prostredné miery i z pohľadu plemenného štandardu – VKP 159-165 cm, OH 185-200 cm, Oho 19,5-21,5 cm. Najvyššie hodnoty vo väčšine mier a indexov sme namerali u slovenského Furiosa, najnižšie u šarvarského koňa. Výnimkou je dĺžka tela a index formátu tela, u ktorých je to naopak.

Šarvar má najdlhší rámec tela. Dôvod nachádzame v pôvode koní. Šarvarský kôň pochádza z maďarských Furiosov, ktorí boli dlhšieho telesného rámca, pokým v plemenitbe moravského teplokrvnika sa veľkou mierou uplatnil kôň arabský, ktorý je nositeľom štvorcového telesného rámca a teda rámec tela skracoval. I v rodokmeňoch Furiosa chovaného v Motešiciach nachádzame určitý podiel araba, príp. shagya araba. Pri vyhodnotení

genetickej štruktúry stáda plemenných kobýl Furioso Kovalčík a kol. (2000) zistili, že na výstavbe stáda sa podieľalo niekoľko povolených plemien, pričom podiel krvi čistokrvného arabského koňa v rodinách sa pohyboval od 0 do 11,11 %.

Tab. 1: Hodnoty vybraných telesných mier a indexov spracované GLM metódou

Telesná miera, index	Slovensko		Morava		Nemecko	
	LSM	SE	LSM	SE	LSM	SE
VKP	165,77	1,24	162,96	0,86	161,46	1,72
VCH	155,88	1,15	152,97	0,80	151,17	1,59
VK	163,15	1,09	160,40	0,76	158,41	1,51
dĺžka tela	167,61	1,75	168,78	1,22	171,52	2,43
Dĺžka krku	77,08	1,11	74,92	0,77	73,68	1,53
OH	210,18	1,81	199,74	1,27	199,20	2,52
Oho	21,26	0,25	20,79	0,17	20,61	0,35
ift	101,12	0,97	103,58	0,67	106,24	1,34
ikom	125,43	1,26	118,53	0,88	116,20	1,75
ikos	12,83	0,12	12,76	0,08	12,76	0,17
imoh	126,86	1,01	122,57	0,71	123,40	1,41
ipres	98,44	0,31	98,42	0,22	98,12	0,43
ikrk	46,51	0,54	45,96	0,37	45,64	0,74

VKP- výška v kohútiku palicová, VCH - výška v chrbáte, VK - výška v križoch, OH - obvod hrude, Oho - obvod holene, ift - index formátu tela, ikom - index kompaktnosti, ikos - index kostnatosti, imoh - index mohutnosti, ipres - index prestavanosti, ikrk - index dĺžky krku

Podľa faktoru vek koní štatisticky významné rozdiely v rámci jednotlivých skupín vykazovali miery dĺžka tela, obvod hrudi a index formátu tela, kostnatosti a mohutnosti.

Prvá skupina koní vo veku 3-4 roky (1) disponuje najmenšími hodnotami obvodu hrudi. V tomto období rastie ešte kôň do hĺbky a do šírky a tým sa obvod hrudi zväčšuje. Výška v kohútiku u tejto skupiny je druhá najvyššia a preto podielom daných mier dostaneme nízky index mohutnosti, v prípade nášho sledovania najnižší. Ten je pri porovnaní s indexom mohutnosti skupiny 4 vysoko preukázny. Preukázna odlišnosť je medzi týmito skupinami i v indexe formátu tela, ktorý je u skupiny 4 najvyšší. Podľa Bílka (1957) sa index formátu tela pri raste koňa predlžovaním tela zväčšuje (Bílek, 1957). I podľa Zwolinskeho (1971) sa index formátu tela mení z vekom, u žriebät dosahuje hodnotu 80%, u dospelých koní okolo 103%. Vek koní pri dosiahnutí fyzickej dospelosti je 5 a pol roka (Misař a kol., 2001).

Druhá skupina koní vo veku 5-8 rokov je najkratšia, v miere dĺžka tela a v indexe formátu tela dosahuje až vysoko preukázne rozdiely so skupinami 3 a 4, v indexe mohutnosti so 4. Nakoľko sú spomínané rozdiely medzi touto skupinou (2) a staršími kobylami (3,4) väčšie ($P < 0,01$) ako medzi skupinami 1-4 ($P < 0,05$), môžeme túto skupinu koní posúdiť ako najušľachtilejšiu. Vo fundamente je najjemnejšia (obvod holene ale v medziach plemenného

štandardu) a preto i v indexe kostnatosti nachádzame preukázny rozdiel so skupinou 4. Dané skutočnosti ovplyvnil pravdepodobne plemenný výber jedincov.

Štvrtá skupina koní 15 ročné a staršie kobyly vykazuje najvyššie hodnoty vo všetkých vyššie spomínaných mierach.

Kmeňová, prípadne plemenná príslušnosť otca neovplyvnila výškové miery koní. Rozdiely sa objavujú pri dĺžke tela, kde skupina Ostatní (7) vykazuje vysoko preukázny rozdiel so skupinou Przedswitov (2), preukázne s ostatnými skupinami okrem skupiny Furioso, s ktorou si je vo všetkých mierach podobná. To poukazuje na správny výber plemenníkov do plemena Furioso. Táto skupina je najdlhšia v tele pred skupinou Furioso, najkratšia je skupina po šarvarskom koni. To je prekvapujúce, nakoľko podľa faktoru zem pôvodu nám najdlhší rámec vyšiel práve u šarvarského koňa (10 kobýl po šarvarských plemenníkov, 7 po anglických plnokrvníkoch a 2 po Furioso). Tento výsledok by sme mohli zdôvodniť ako väčšiu dedičnosť rámca tela zo strany matky v populácii šarvarských kobýl.

Zaujímavosťou je i odlišnosť skupiny Furioso od skupiny Przedswit. V minulosti boli medzi kmeňmi Furioso a Przedswit exteriérové rozdiely, podmienené rozdielnym úžitkovým zameraním chovu a takisto i osobným prístupom chovateľa. Pri rovnakom chovnom celi sa odlišnosti postupne znižovali a v súčasnosti sa príslušníci kmeňa Przedswit svojim telesným rámcom, exteriérom a výkonnostnými vlastnosťami podobajú Furiosom (Dušek, 1999). V našom pozorovaní sa ale skupina Przedswit v indexe formátu tela líši vysoko preukázne so skupinami Furioso a Ostatní. Je nositeľom najkratšieho rámca a je najmenej mohutná.

Pri porovnávaní obvodu holene sledovaných skupín sme zistili preukázny rozdiel medzi skupinou 5 (kmene North Star, Gidran, Catalin) a skupinami Furioso (1) a Ostatní (7), v indexe kostnatosti medzi 5 a 1. Podľa Bílka (1957) je index kostnatosti najmenší u anglického plnokrvníka. V našom pozorovaní boli kone po anglickom plnokrvníkovi v indexe kostnatosti až na druhom mieste po skupine 5.

Od skupín Furioso (1) a Ostatní (7) sa štatisticky preukázne líši i skupina po anglickom plnokrvníkovi (3) v indexe formátu tela, ktorý je kratší (po skupine Przedswitov a Shagya arabov tretí najkratší) a v indexe kompaktnosti, pričom je táto skupina najkompaktnejšia a s 1 a 7 vykazuje až vysoko preukázne rozdiely. Anglický plnokrvník je teda v prípade nášho sledovania nositeľom kratšieho telesného rámca. Ten je ale podľa Bílka (1957) dlhšieho obdĺžnikového rámca. Plemenitby sa teda pravdepodobne zúčastnili plemenníci, prenášajúci na potomstvo práve kratší formát tela.

Tab. 2: Porovnanie telesných mier a indexov u koní rozdelených do skupín na základe kmeňovej, prípadne plemennej príslušnosti otca

Telesná miera , index	Najnižšia hodnota			Najvyššia hodnota			Výz.
	Skup.	hodnota	SE	Skup.	hodnota	SE	
VKP	4	161,42	2,08	1	163,71	1,08	
VCH	5	152,40	1,56	7	155,54	2,01	
VK	4	159,05	1,83	7	161,97	1,90	
Šikmá dĺžka tela	4	166,18	2,94	7	176,93	3,06	*
Dĺžka krku	5	73,67	1,50	2	76,33	1,41	
OH	5	199,94	2,46	7	204,00	3,18	
OHo	5	20,33	0,34	7	21,34	0,44	*
ift	2	101,50	1,23	7	106,95	1,69	**
ikom	7	115,71	2,21	3	123,36	1,44	**
ikos	5	12,54	0,16	4	12,92	0,20	
imoh	2	121,65	1,29	3	126,28	1,15	*
ipres	7	97,83	0,54	3	98,57	0,35	
ikrk	7	45,34	0,94	4	46,84	0,90	

* $P < 0,05$, ** $P < 0,01$

B) Porovnanie exteriéru na základe lineárneho popisu

Hodnotenie telesnej stavby má v chove koní mimoriadny význam, pretože patrí medzi limitné výberové kritéria pri zaraďovaní jedincov do chovu. V 80.-90. rokoch bol zavedený v zahraničí a neskôr i v ČR tzv. lineárny systém popisu a hodnotenia telesnej stavby koní, ktorý minimalizuje subjektívne prístupy hodnotiteľov pri posudzovaní exteriéru (Misař a kol., 2001) Hodnotenie telesnej stavby je ale i v prípade lineárneho popisu do určitej miery subjektívne a preto meraním sa vyhýbame chybám v pozorovaní.

Tab. 3: Porovnanie exteriéru na základe lineárneho popisu – percent. vyjadrenie najviac zastúpenej exteriérovej charakteristiky

	Furioso (Motešice)		Moravský teplokrvník		Šarvarský teplokrvník	
	%	charakteristika	%	charakteristika	%	charakteristika
Typ	52,64	typický	32,56	V dobrom type	57,89	typický
Rámec	52,63	dlhší	65,12	dlhší	63,16	dlhší
Hlava	31,58	Veľmi ušľacht.	34,88	hrubšia	31,58	hrubšia
Dĺžka krku	31,58	dlhší	27,91	Primerane dlhý	42,11	dlhý
Nasadenie krku	47,37	Stredne nasadený	53,49	Stredne nasadený	47,37	Nízko nasadený
Kohútik	26,32	stredný	25,58	dlhý	68,42	dlhý
Dĺžka chrbátu	36,84	dlhší	53,49	dlhší	52,63	stredný
Pevnosť chrbátu	78,95	Pevný dobre viazaný	74,42	Pevný dobre viaz.	94,74	Pevný dobre viazaný
Dĺžka bedier	36,84	dlhšie	39,53	dlhšie	42,11	stredné
Pevnosť bedier	89,47	Pevné dobr. viaz	65,12	Pevné dobr. viaz	84,21	Pevné dobre viazané
Dĺžka zadku	52,63	stredná	37,21	stredná	63,16	stredná
Sklon zadku	52,63	sklonený	58,14	sklonený	57,89	sklonený
Dĺžka a sklon lopatky	31,58	Prim. dlhá a šikmá	30,23	Prim. dlhá a šikmá	36,84	Dlhá a šikmá

Predná spenka	68,42	Správ.uhl.prim.dlhá	83,72	Správ.uhl.prim.dlh	89,47	Správ.uhl.prim.dlhá
Predné kopyto	94,74	Prav.dob.uhl.	93,02	Prav.dob.uhl.	100	Prav.dob.uhl.
Hlezno	52,63	Prav.uhlované	69,77	Prav.uhlované	94,74	Prav.uhlované
Zadná spenka	57,89	Správ.uhl.prim.dlhá	74,42	Správ.uhl.prim.dlh	57,89	Správ.uhl.prim.dlhá
Zadné kopyto	68,42	Prav.dob.uhl.	95,35	Prav.dob.uhl.	100	Prav.dob.uhl.
Telo	42,11	široké	48,84	Prim.dob.osvalen	47,37	Prim.dob.osvalené
Tvar zadku	36,84	Široký a silne osvalený	27,91	Prim. šir. a dobre tvarov.	36,84	Široký a silne osvalený

Na základe percentuálneho vyjadrenia najviac zastúpenej exteriérovej charakteristiky v porovnávaných súboroch sme došli k záveru, že najväčšmi exteriérovým vyrovnaným plemenom je plemeno šarvarský teplokrvník. Tento záver sme vyvodili hlavne z charakteristiky typ, podľa ktorej až 57,89% jedincov je typických a 10,53% veľmi typických a zo skutočnosti, že až 12 z 20 exteriérových charakteristík je viacpercentných ako u plemena slovenský Furioso a moravský teplokrvník. To svedčí o väčšej ustálenosti exteriérových vlastností. Tá je pravdepodobne spôsobená príbuzenskou plemenitbou. Príbuzenskou plemenitbou sa dosahuje rýchlejšie ustálenie žiadúcich vlastností (Dušek, 1999). Pri pohľade do rodokmeňov šarvarských koní vidíme ich blízku príbuznosť, 8 kobýl je príbuzensky prechovaných na významného predka, vo väčšine prípadov na žrebca Pédás I v 3x4, prípadne 4x4 generácii. Tento plemenník sa vyskytuje v rodokmeňoch až 14 šarvarských kobýl. Plemenitby sa zúčastňovali okrem šarvarských žrebčov anglickí plnokrvníci a maďarskí Furiosovia. U maďarských Furiosov bola príbuzenská plemenitba využívaná vo veľkej miere.

Prednosťou šarvarských koní sú pravidelne dobre uhlované kopytá u všetkých kobýl. Je to zásluhou i pravidelnej korektúry kopýt, ktorej venujú v žrebčine Leutstetten veľkú starostlivosť. Dobrá mechanika pohybu a skokové schopnosti, podobne ako i príslovečné tvrdé kopytá predurčujú šarvara na športového koňa (Dünisch, 2004).

Populácia moravského teplokrvníka je v exteriéri variabilnejšia, hlavne v charakteristike typ, dĺžka krku, kohútik, dĺžka a sklon lopatky, tvar zadku. Pravdepodobne má na to opäť vplyv použitie viacerých plemenníkov rôzneho génového založenia a menšia miera príbuzenskej plemenitby. V minulosti na Moravu dodával plemenníkov hlavne rakúsko-uhorský žrebčín Radovec. Tam bol Furioso chovaný na podklade orientálnej krvi, príbuzenská plemenitba sa nevyužívala, dôraz sa kládol na súlad a suché tvary, odolnosť a vytrvalosť (Kovalčík, 1999).

Ďalším dôvodom variability exteriéru moravského teplokrvníka by mohla byť skutočnosť, že moravský teplokrvník sa momentálne nachádza v procese regenerácie (od roku

1992), jeho typ nie je jednotný, ale značne roztrieštený rozdielnými osobnými preferenciami majiteľov a chovateľov týchto koní. Je snaha o modernizáciu jeho typu.

Slovenský Furioso vyniká v exteriérových charakteristikách v pevnosti hornej línie, hlavne bedier. Napriek nameraným hodnotám pôsobí dlhším telesným rámcom. Jeho výhodou oproti moravskému teplokrvníkovi, podobne ako u šarvarského koňa, je jednotná koncepcia žrebčinskeho chovu. Kone zemského chovu boli podľa Lercheho (1948) vždy najmenej vyrovnanou skupinou, nakoľko pochádzajú z rozmanitého matečného materiálu.

ZÁVER

Cieľom plemenárskej práce je dosiahnutie typovej a tvarovej homogenity plemena, odpovedajúce jeho úžitkovému zameraniu. Preto je analýza typu hlavne u plemien v regeneračnom procese (napr. moravský teplokrvník) veľmi dôležitá. Podľa spracovaných údajov je moravský teplokrvník dlhšieho telesného rámca, má hrubšiu hlavu, primerane dlhý stredne nasadený krk, dlhý kohútik, dlhší chrbát i bedrá, pevne viazanú hornú líniu, stredne dlhý, sklonený a dostatočne široký zadok, primerane dlhú a šikmú lopatku, spenky a kopyta správne uhľované. V porovnaní s príbuznými plemenami Furioso a šarvarský kôň je v exteriéri variabilnejší. Čo sa týka telesných mier je moravský teplokrvník nositeľom prostredných hodnôt. Najvyššie hodnoty mier a indexov sme namerali u slovenského Furiosa, najnižšie u šarvarského koňa. Výnimkou je dĺžka tela a index formátu tela, u ktorých je to naopak a najdlhší rámcom disponuje šarvarský kôň. Moravský teplokrvník je najmenej mohutný.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATURY

- BÍLEK a kol.: Speciální zootechnika – Chov koní. Praha: SZN, 1957. 1031 s.
- DÜNISCH, R.: Leutstettener Pferde – Rasse des Jahres 2004, [online]. 2004, [cit 2004-09-18] <www.tovero.de>
- DUŠEK, J. a kol.: Chov koní. Praha: Brázda, s.r.o., 1999. 352 s. ISBN 80-209-0282-1.
- DUŠEK, J. a kol.: Chov koní v Československu. Praha: Brázda, s.r.o., 1992. 176 s. ISBN 80-209-0168-X.
- FLADE, J.E. a kol.: Chov a športové využitie koní. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, 1990. 451s. ISBN 80-07-00252-9.
- JISKROVÁ, I., ŘIHOŠKOVÁ, A., MISAŘ, D.: Zhodnocení šlechtitelského programu moravského teplokrvníka, In: Sborník Mendelovy zemědělské a lesnické university v Brně, 1, 2002:51-57.

KOVALČÍK, E.: Biologické a výkonnostné vlastnosti koní plemena Furioso. In: Dizertačná práca, Nitra: SPU, 1999. 160s.

KOVALČÍK, E., HALO, M.: Genetická štruktúra Furiosa v žrebčine Motešice. In: Medzinárodná vedecká konferencia „Chov koní v novom tisícročí“. Nitra: SPU, 2000, s.88-90. ISBN 80-7137-753-8.

LERCHE, F.: Výstavba anglického polokrevného kmene Furioso. Praha: MZ, 1948.157s.

MIKUŠ, M. PONEC, J.: 70 rokov chovu koní v Motešiciach. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, 1990. 36 s. ISBN 80-07-00577-3

MISAŘ, D.: Kmen Furioso a jeho pozice genové rezervy. In: Jezdectví, 6, 2001:16-17

MISAŘ, D., JISKROVÁ, I.: Chov a šlechtění koní. Brno: MZLU, 2001. 170 s. ISBN 80-7157-510-0.

ZWOLINSKI, J. : Hodowla koni. Warszawa: Panstwowe wydawnictwo rolnicze i lesne, 1971. 499s.

Príspevok vznikol za podpory 1023-4FR179